

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ**

АБАЙ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

БЕКІТЕМІН

Тарих және құқық

Факультетінің деканы

Ғ.К.Кенжебаев

2025 ж.

**8D050 –ФИЛОСОФИЯ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША
ҚАБЫЛДАУ ЕМТИХАНЫНЫҢ БАҒДАРЛАМАСЫ**

Алматы, 2025

8D050 – философия білім беру бағдарламасы бойынша докторантураға түсу емтиханы келесі пәндерді қамтиды:

1-пән. Философия пәні, оның функциялары, дүниеге көзқарас ретіндегі орны

2-пән. Философия тарихындағы негізгі кезеңдер мен мектептер

3-пән. XX–XXI ғасырлар философиясының бағыттары мен ерекшеліктері. Заманауи философия ағымдарының адам, таным және қоғам туралы көзқарастары қалай сипатталады

1-пән. Философия пәні, оның функциялары, дүниеге көзқарас ретіндегі орны

1. Философия пәні

Философия – әлемді, адамның болмысын, таным мен құндылықтарды зерттейтін ілім. Оның басты мақсаты – жалпы дүниетанымдық және әдіснамалық негіздерді қалыптастыру. Философия пәні адам мен әлемнің терең байланысын ашуға бағытталған.

2. Философияның функциялары

Философияның негізгі функциялары: эвристикалық (жаңа идеяларды ашу), гносеологиялық (танымның негізін зерттеу), аксиологиялық (құндылықтарды бағалау), герменевтикалық (мән-мағынаны түсіну) және әдіснамалық (таным әдістерін анықтау). Бұл функциялар философияның ғылым мен өмірдегі рөлін айқындайды.

3. Философияның дүниеге көзқарас ретіндегі орны

Философия – адамның дүниетанымын қалыптастыратын жүйелі білім. Ол миф, дін, ғылым сияқты басқа көзқарас түрлерінен ерекшеленіп, рационалдық және сындарлы ойлауды дамытуға мүмкіндік береді. Философия өмір мен әлемнің мәнін түсінуге бағытталған.

4. Философиялық таным негіздері

Философиялық таным – шындықты түсінудің күрделі жүйесі. Ол танымның субъектісі мен объектісінің арақатынасын, ақиқат пен шындықты зерттейді. Философия танымның жалпы әдістерін қалыптастырады.

5. Философия және мәдени-тарихи контекст

Философия әр дәуірдің мәдени және тарихи жағдайларымен тығыз байланысты дамиды. Әр кезеңнің философиялық идеялары сол заманның қоғамдық және рухани қажеттіліктеріне жауап береді. Бұл философияның дамуын тарихи үдеріс ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

6. Философия мен ғылымның байланысы

Философия ғылымның жалпы әдіснамалық негізін құрайды. Ол ғылыми танымның шектерін, мүмкіндіктерін және оның шынайылығын бағалайды. Ғылым мен философияның байланысы олардың бір-бірін толықтырып отыруында көрініс табады.

7. Философия мен білімнің өзара қатынасы

Философия білімнің теориялық негізін қалыптастырады және білім беру үдерісін түсіндіреді. Ол білімнің мәні, құрылымы және мақсатын анықтайды. Философия арқылы білімнің құндылығы мен маңызы айқындалады.

8. Философияның әдістері

Философияда логика, диалектика, герменевтика сияқты әдістер қолданылады. Әр әдіс дүниені түсінудің әртүрлі аспектілерін ашады. Бұл әдістер философиялық зерттеудің дәлдігін және тереңдігін қамтамасыз етеді.

9. Философиядағы болмыс мәселесі

Болмыс философияның негізгі категориясы ретінде әлемнің бар болуын зерттейді. Философия болмыстың табиғаты, формалары мен құрылымын қарастырады. Бұл мәселе дүниеге көзқарас қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

10. Құндылықтар мен философия

Философия құндылықтардың мәнін және олардың адам өміріндегі рөлін зерттейді. Ол этика, эстетика, саясат философиясы арқылы құндылықтардың жүйесін түсіндіреді. Құндылықтар философияның дүниеге көзқарастағы маңызды компоненті.

11. Философиядағы дүниетаным мәселесі

Дүниетаным – адамның әлемді қабылдауы мен бағалауының жүйесі. Философия дүниетанымды жүйелі түрде зерттеп, оның түрлері мен құрылымдарын айқындайды. Бұл дүниетаным адам іс-әрекетінің негізін құрайды.

12. Философиядағы адам мәселесі

Философия адамның болмысын, табиғатын және оның әлеммен қарым-қатынасын зерттейді. Адам философияда субъект ретінде, тұлға ретінде қарастырылады. Бұл философияның адам мен қоғам туралы ілімінің негізі.

13. Философиядағы әдіснамалық функция

Философия ғылыми және практикалық танымның әдіснамалық негізін қалыптастырады. Ол әдіс таңдау мен таным құрылымын анықтайды. Бұл функция философияның ғылым мен өмірге ықпалын көрсетеді.

14. Философиядағы герменевтикалық функция

Философия мәтіндерді, құбылыстарды және идеяларды терең түсінуді қамтамасыз етеді. Герменевтика – мағынаны түсіндіру өнері, философияда мағынаны ашудың маңызды әдісі. Бұл функция дүниетанымды тереңірек ұғынуға мүмкіндік береді.

15. Философияның қазіргі заманғы рөлі

Қазіргі философия әлемнің күрделі мәселелерін, ғылым мен технологияның дамуын зерттейді. Ол жаһандану, этика, экология және мәдениет саласындағы құндылықтарды қарастырады. Философия қазіргі заманның сын-тегеуріндеріне жауап береді.

2-пән. Философия тарихындағы негізгі кезеңдер мен мектептер

1. Ежелгі Шығыс философиясы

Ежелгі Үндістан мен Қытай философиясы әлемнің мәні, адам және қоғам туралы терең ойлар ұсынады. Ведалар, Буддизм, даосизм және конфуциандық ілімдер философияның алғашқы іргетасын қалаған. Бұл мектептер адамның рухани дамуы мен моральдық мінез-құлқын басты назарға алады.

2. Антикалық философия және оның мектептері

Грек пен Рим философиясы логика, этика, онтология салаларын дамытты. Платон мен Аристотельдің ілімдері философияның негізін қалады. Бұл кезеңде философия ғылымға, саясатқа және өнерге ықпал етті.

3. Платон философиясы

Платон идеялар теориясын енгізіп, шынайылықтың екі әлемін сипаттады: сезімдік және идеялар әлемі. Ол әділетті мемлекет пен адамның рухани дамуын зерттеді. Оның еңбектері батыс философиясына үлкен әсер етті.

4. Аристотель философиясы

Аристотель онтология, логика және этика негізін қалаған. Ол ғылымдарды жүйелендіріп, таным теориясын дамытты. Оның философиясы тәжірибелік және теориялық білімге негізделген.

5. Эллинистикалық философия

Бұл кезеңде стоицизм, эпикуризм және скептицизм сияқты мектептер дамыды. Олар адам өмірінің мәні, бақыт және моральдық нормалар туралы жаңа көзқарастар ұсынды. Эллинизм философиясы жеке адамның ішкі әлеміне көп көңіл бөлді.

6. Христиандық апологетика және патристика

Бұл кезеңде философия христиандық ілімді дінмен үйлестіруге бағытталды. Августин Блаженныйдің еңбектері рухани және моральдық мәселелерді зерттеді. Патристикада дін мен философияның синтезі болды.

7. Ортағасырлық схоластика

Схоластикада дін мен философия біріктіріліп, діни догматтар логикалық негізде дәлелденді. Фома Аквинскийдің еңбектері діннің рационалды негіздерін қалыптастырды. Бұл кезең философияның теологиялық бағытта дамуына әсер етті.

8. Ортағасырлық араб философиясы

Аль-Фараби, Ибн Сина, Ибн Рушд сияқты ойшылдар грек философиясын ислам мәдениетінде дамытты. Олар логика, метафизика және этика мәселелерін зерттеді. Араб философиясы Еуропа философиясына көп ықпал етті.

9. Қайта өрлеу дәуірі философиясы

Қайта өрлеу гуманизм мен ғылымды дамытты, адамды орталыққа қойды. Н.Кузанский, Дж.Бруно және Г.Галилей ғылыми әдісті қолдап, әлемнің жаңа түсінігін ұсынды. Бұл кезең философияда рационализм мен эмпиризмнің негізін қалады.

10. Жаңа уақыт философиясы

Декарт, Бэкон, Спиноза сияқты ойшылдар философия мен ғылымның жаңа негізін қалады. Олар әлемді механикалық модельдеуге ұмтылды. Рационализм мен эмпиризмнің күресі осы кезеңде өрбіді.

11. Неміс классикалық философиясы

Кант, Гегель, Фейербах сияқты ойшылдар таным, этика және қоғам мәселелерін терең зерттеді. Кант философиясының трансценденталды әдісі философияның жаңа кезеңін ашты. Гегельдің диалектикасы тарих пен ойдың даму заңдарын көрсетті.

12. Марксизм философиясы

Маркс пен Энгельс тарихтың материалистік түсінігін ұсынды. Олар қоғамды және әлеуметтік өзгерістерді экономикалық негізде қарастырды. Марксизм философиясы XX ғасырдағы социализм және саясат философиясына үлкен ықпал етті.

13. Орыс діни-философиялық ойы

В.Соловьев, Н.Бердяев, Л.Шестов сияқты ойшылдар дін, мораль және қоғам мәселелерін зерттеді. Олар рухани жаңғыру мен христиан философиясын дамытты. Бұл бағыт діни экзистенциализмнің негізін салды.

14. XX ғасыр философиясы және негізгі ағымдар

Иррационализм, экзистенциализм, прагматизм сияқты бағыттар пайда болды. Бұл кезең философияда өмір мәні, субъективтік тәжірибе және іс-әрекет мәселелері зерттелді. Постпозитивизм мен аналитикалық философия да дамыды.

15. Қазіргі заман философиясы

Қазіргі философия жаһандану, технология, мәдениеттер арасындағы диалог мәселелерін қарастырады. Постмодернизм, феноменология, герменевтика және ғылым философиясы маңызды бағыттар. Бұл кезең философияның көптүрлілігін және қазіргі әлемнің күрделілігін көрсетеді.

3-пән. XX–XXI ғасырлар философиясының бағыттары мен ерекшеліктері. Заманауи философия ағымдарының адам, таным және қоғам туралы көзқарастары қалай сипатталады?

1. Иррационализм

Иррационализм адам болмысының логикаға сыймайтын, эмоциялар мен интуицияға негізделген аспектілерін зерттейді. Бұл бағыт рационалдық шектеулерді сынап, адамның ішкі әлеміне баса назар аударады. Таным мен қоғамды түсінуде субъективтік пен иррационалдық элементтерді ескереді.

2. Өмір философиясы

Өмір философиясы адамның өмірлік тәжірибесі мен мәнін зерттейді. Ол адам болмысының маңыздылығын, оның өмір сүру тәсілдерін қарастырады. Таным мен қоғамға адамның жеке өмірлік тәжірибесі мен құндылықтарын қою арқылы бағыт береді.

3. Экзистенциализм

Экзистенциализм адамның еркіндігі, жауапкершілігі және өмірдің мәні туралы сұрақтарға көңіл бөледі. Бұл философия адамды өмірдің мәнін іздейтін жаратылыс ретінде қарастырады. Таным мен қоғамда адамның жеке таңдау мен субъективті тәжірибесін басты етеді.

4. Прагматизм

Прагматизм танымды адамның іс-әрекетінде және тәжірибесінде қарастырады. Оның негізгі идеясы – шындықтың пайдалы болуы және оның практикалық мәні. Қоғам мен адамға прагматизм қолданбалы, нәтижеге бағытталған көзқарас ұсынады.

5. Неотомизм

Неотомизм классикалық христиан философиясының негіздерін жаңғыртып, адам мен қоғамды моральдық және рухани негізде қарастырады. Танымда сенім мен ақылдың үйлесімділігіне мән береді. Бұл бағыт қоғамдағы адамгершілік құндылықтарды қайта бағалауға ықпал етеді.

6. Неопозитивизм және постпозитивизм

Бұл бағыттар философияны дәлелдер мен логикалық талдауларға шоғырландырады. Танымда ғылыми әдістердің маңыздылығын атап көрсетеді. Қоғамды түсінуде объективтілікті және әділдікті басты орынға қояды.

7. Позитивизм

Позитивизм философияны нақты ғылымдарға негіздейтін бағыт. Ол танымда тек бақыланатын, өлшенетін фактілерді ғана мойындайды. Қоғамды ғылыми әдістер арқылы жетілдіруге ұмтылады.

8. Эмпириокритицизм

Бұл бағыт тәжірибеге сүйеніп, танымның шекараларын анықтайды. Таным мен ғылымдағы тәжірибелік әдістерге ерекше назар аударады. Қоғамдағы білімнің шынайылығы мен практикалық қолданысын зерттейді.

9. Аналитикалық философия

Аналитикалық философия тіл мен логиканы зерттеу арқылы танымның құрылымын ашуға ұмтылады. Ол философиялық проблемаларды тілдік талдау